

دانشگاه شهید چمران اهواز
معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی
طرح درس ویژه درس‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه

نام و نام خانوادگی استاد: دکتر سید عباس رضوی	مرتبه علمی: استادیار	آدرس ایمیل: razavi_sa@scu.ac.ir
دانشکده: علوم تربیتی و روانشناسی	گروه: علوم تربیتی	نیمسال تحصیلی: اول ۱۴۰۱-۰۲
دوره تحصیلی: کارشناسی ارشد (برنامه ریزی درسی)	نام درس: اصول و مبانی برنامه درسی	تعداد واحد: ۲
<p style="text-align: right;">جایگاه درس در برنامه درسی دوره:</p> <p>درس اصول و مبانی برنامه درسی یکی از دروس پایه کارشناسی ارشد مطالعات برنامه درسی است که دانشجویان را با مفاهیم و مباحث اصلی در رشته برنامه درسی آشنا می‌کند. تسلط بر این درس بسیار مهم است زیرا مبنای شکل‌گیری ساخت شناختی در این رشته و پیش‌نیاز فهم سایر دروس تخصصی و پایه است.</p>		
<p style="text-align: right;">هدف کلی:</p> <p>در این درس دانشجویان با ابعاد مفهومی و گستره موضوعی دانش مطالعات برنامه درسی آشنا می‌شوند و مفاهیم عمده و مباحث اساسی و اصول و روشهای طراحی و اجرای ارزشیابی برنامه درسی را می‌شناسند.</p>		
<p style="text-align: right;">اهداف یادگیری:</p> <p>از دانشجویان انتظار می‌رود پس از گذراندن این درس بتوانند:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● مفهوم برنامه ریزی را تعریف کنند. ● انواع برنامه ریزی در آموزش و پرورش را توضیح دهند. ● مفهوم های متعدد از برنامه ریزی درسی را با یکدیگر مقایسه کنند. ● سطوح مختلف برنامه درسی را با ذکر یک مثال شرح دهند. ● مبانی روان شناختی برنامه درسی را شرح دهند. ● فرایند برنامه ریزی درسی را به همراه نمونه فعالیتهای مربوطه تشریح کنند. ● روش تعیین هدفهای آموزشی را بیان کنند. ● انواع سازماندهی محتوای برنامه درسی را با یکدیگر مقایسه کنند. ● چگونگی تعیین روشهای تدریس با توجه به اصول یادگیری و هدفهای آموزشی را تشریح کنند. ● انواع ارزشیابی در برنامه درسی را از نظر هدف و نحوه اجرا با یکدیگر مقایسه کنند. 		
<p style="text-align: right;">رفتار ورودی:</p> <p>برای یادگیری بهتر این درس انتظار می‌رود دانشجویان پیش از شروع این درس با اصول و مفاهیم آموزش و پرورش و مفاهیم مرتبط با حوزه روان شناسی تربیتی نظیر یادگیری، آموزش، تعلیم و تربیت، تجربه، و از این قبیل موارد آشنا باشند.</p>		
<p style="text-align: right;">مواد و امکانات آموزشی:</p> <p>امکان ارائه مطالب در قالب پاورپوینت و استفاده از دیتاباز پرژکتور- تابلو و مژیک- کاربرگ های چاپی برای فعالیتهای کلاسی دانشجویان</p>		

روش تدریس:

برای تدریس این واحد درسی از روشهای تدریس متنوعی نظیر پرسش و پاسخ، بحث گروهی، روش کارگاهی، و تدریس مستقیم استفاده می شود.

وظایف دانشجو:

الف) فعالیت در کلاس یا خارج از کلاس: متناسب با ماهیت درس، لازم است دانشجویان به صورت فردی یا در قالب گروه های کوچک (حدود ۲ الی ۴ نفره) فعالیت های مورد نظر را انجام دهند و آن را گزارش نمایند. برخی از این فعالیت ها در کلاس و برخی دیگر خارج از آن خواهد بود.

ب) مشارکت در بحث کلاسی: لازم است دانشجویان در بحث های کلاسی شرکت نمایند.

ج) حضور به موقع: در جلساتی که در طول ترم برگزار می شود لازم است دانشجویان به موقع در کلاس حاضر شوند. بدیهی است هر گونه تاخیر یا غیبت موجب می شود که برنامه ریزی این درس با مشکل مواجه شود.

د) مطالعه مباحث برای امتحان کتبی: از آنجا که بخشی از ارزیابی در قالب امتحان پایان ترم برگزار خواهد شد لازم است دانشجویان مطالب تعیین شده را مطالعه نمایند.

شیوه آزمون و ارزیابی:

الف) فعالیت های فردی و گروهی: برای فعالیت هایی که به صورت فردی یا در قالب کار گروهی صورت می گیرد، حدود ۵ نمره در نظر گرفته شده است.

ب) مشارکت در بحث کلاسی و حضور به موقع: ۱ نمره برای حضور و همچنین برای مشارکت مفید و سازنده دانشجویان در نظر گرفته شده است. بدیهی است این نمره به کسانی تعلق می گیرد که در تمامی جلسات حضور داشته باشند و در حد انتظار نیز فعال باشند.

ج) امتحان کتبی: از میان مطالبی که تعیین می شود، آزمون پایان ترم به عمل خواهد آمد. آزمون پایان ترم به صورت تشریحی خواهد بود. این آزمون ۱۴ نمره خواهد داشت.

منابع درس:

منابع اصلی:

- کلیات و مبانی برنامه ریزی درسی. تالیف سید عباس رضوی، نشر بهتاب پژوهش
- اصول و مفاهیم اساسی برنامه ریزی درسی، تالیف کورش فتحی و اجارگاه، نشر علم استادان

منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر:

- برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل)، تالیف حسن ملکی، نشر پیام اندیشه یا مدرسه
- برنامه درسی: نظرگاه ها، رویکردها و چشم اندازها. تالیف محمود مهر محمدی و همکاران، نشر سمت
- مبانی، اصول و مسائل برنامه درسی، تالیف ارنشتاین و هانکینز، ترجمه قدسی احقر، نشر دانشگاه آزاد
- مقدمات برنامه ریزی درسی. تالیف حسن ملکی، نشر سمت

زمان بندی تشکیل جلسات درسی و فعالیتهای یادگیری

جلسه	موضوع جلسه	نحوه ارائه
۱	معرفی درس / مباحث مقدماتی	گفتگو و ارائه
۲	مروری بر مفاهیم اولیه	پرسش پاسخ
۳	مباحث اساسی در برنامه ریزی	پرسش و پاسخ
۴	انواع برنامه ریزی در تعلیم و تربیت - مفهوم برنامه درسی و برنامه ریزی درسی	تدریس
۵	سطوح و انواع برنامه درسی	تدریس
۶	مراحل و دیدگاه های برنامه ریزی درسی	تدریس
۷	مبانی فلسفی برنامه درسی	تدریس، پرسش پاسخ
۸	نیازسنجی در برنامه ریزی درسی	تدریس
۹	نیازسنجی (فنون)	کارگاهی
۱۰	هدف در برنامه ریزی درسی	تدریس، کارگاهی
۱۱	الگوی تعیین هدفهای آموزشی	تدریس
۱۲	محتوای برنامه درسی: انتخاب و سازماندهی	کارگاهی
۱۳	محتوای برنامه درسی (۲)	کارگاهی
۱۴	اجرای برنامه درسی	تدریس
۱۵	ارزشیابی برنامه درسی	تدریس
۱۶	جمع بندی و مرور درس	تدریس، پرسش و پاسخ

برخی قوانین و اصول:

- ✓ دانشجویان عزیز لطفا راس ساعت مقرر در کلاس حضور داشته باشید تا جلسات به صورت منظم برگزار شود .
- ✓ گزارش فعالیت های خواسته شده را در زمان مقرر ارائه دهید ارائه پس از زمان مقرر پذیرفته نمی شود .
- ✓ با توجه به این که برخی از فعالیتهای یادگیری در کلاس درس گروهی صورت می گیرد بنابراین لازم است همه دانشجویان حضور داشته باشند تا اختلالی در فعالیت های آموزشی ایجاد نشود.

هفته یکم

موضوع جلسه: معرفی درس/ مباحث مقدماتی

شرح فعالیتها:

به منظور کسب شناخت از وضعیت فعلی دانشجویان و میزان اطلاعات و دانش آنها در خصوص برنامه درسی، در قالب گفتگو از آنها خواسته می شود دانسته های خود را بیان کنند. نتایج این جلسه مبنای تدریس در جلسات آتی خواهد بود. همچنین اهداف درس و چگونگی پیشبرد درس از حیث فعالیتهای یادگیری و موضوعات اصلی برای دانشجویان توضیح داده می شود.

هفته دوم

موضوع جلسه: مروری بر مفاهیم اولیه

شرح فعالیتها:

لازم است در خصوص برخی مفاهیم اساسی و اولیه بین استاد درس و دانشجویان زبان مشترکی ایجاد شود. در این جلسه با استفاده از روش پرسش و پاسخ مفاهیم مهمی از قبیل یادگیری، تعلیم و تربیت، آموزش، تدریس، مهارت آموزی و مفاهیم مرتبط طرح بحث می شود. دانشجویان با شناخت این مفاهیم قدرت تمیز آنها در موقعیتهای عملی را کسب خواهند کرد و مقدمه ای برای زبان علمی رشته خواهد بود.

هفته سوم

موضوع جلسه: مباحث اساسی در برنامه ریزی

شرح فعالیتها:

دانشجویان ضمن پرسش و پاسخ تجارب و دیدگاه های خود درباره مفهوم و ضرورت برنامه ریزی در زندگی را بیان خواهند کرد. همچنین با مثالهای ملموس فرایند کلی برنامه ریزی شرح داده می شود. دانشجویان در انتها تعدادی از انواع برنامه ریزی در زمینه های مختلف را مثال می زنند و فعالیت های اصلی در هر یک را شرح می دهند.

هفته چهارم

موضوع جلسه: انواع برنامه ریزی در تعلیم و تربیت- مفهوم برنامه درسی و برنامه ریزی درسی

شرح فعالیتها:

در این جلسه انواع برنامه ریزی در تعلیم و تربیت شامل برنامه ریزی آموزشی، برنامه ریزی درسی، برنامه ریزی نیروی انسانی و ... شرح داده می شود تا دانشجویان بتوانند حدود و جایگاه برنامه ریزی درسی را بهتر شناسایی کنند. همچنین برداشت های مختلفی که از برنامه ریزی درسی و مفاهیم متعدد از برنامه درسی که توسط اندیشمندان مطرح شده است ذکر می شود. دانشجویان در این جلسه متوجه می شوند که هر جا واژه برنامه درسی یا برنامه ریزی درسی به کار رفته است الزاماً معنایی واحدی از آن برداشت نشده است. این درک از تنوع برداشت ها دانشجویان را نسبت به فهم دیدگاه گوینده یا نویسنده هشیارتر می سازد. در پایان از دانشجویان خواسته می شود برای جلسه آینده در خصوص سطوح مختلف برنامه درسی (پنهان، قصد شده، آموخته شده، مغفول و ...) مطالعه و نتایج آن را مکتوب همراه داشته باشند تا درباره آنها بحث شود.

هفته پنجم

موضوع جلسه: سطوح و انواع برنامه درسی

شرح فعالیتها:

در این جلسه سطوح مختلف برنامه درسی مورد بحث قرار می گیرد. عمده ترین مباحث عبارتند از:

- برنامه درسی رسمی یا قصد شده
- برنامه درسی آموخته شده
- برنامه درسی پنهان
- برنامه درسی مغفول
- برنامه درسی فوق برنامه

دانشجویان که قبلا در این باره مطالعه داشته اند نتایج مطالعات خود را ارائه می کنند. پس از پایان ارائه دانشجویان از مباحث جمع بندی می شود تا هر نوع اشتباه برداشت اصلاح شود.

هفته ششم

موضوع جلسه: مراحل و دیدگاه های برنامه ریزی درسی

شرح فعالیتها:

در ابتدای این جلسه برای دانشجویان بخشی از فیلم «انجمن شاعران مرده» به صورت گزینشی پخش می شود. هدف آن است که دانشجویان با مشاهده این فیلم نسبت به تاثیر دیدگاه های برنامه ریزی درسی بر جهت گیری فعالیت های یاددهی-یادگیری شناخت حاصل کنند. دانشجویان پس از مشاهده فیلم نظرات خود درباره بخش های مختلف فعالیت های آموزشی و تربیتی و برنامه درسی بر اساس داستان فیلم را بیان می کنند و آن را نقد می کنند.

دانشجویان در خصوص دیدگاه های فرایندگرا، رشدگرا، محتواگرا و جامعه گرا اطلاعات کسب می کنند. همچنین به طور کلی مراحل برنامه ریزی درسی به صورت چارت به آنها ارائه می شود تا با کلیت آن آشنا شوند.

هفته هفتم

موضوع جلسه: مبانی فلسفی برنامه درسی

شرح فعالیتها:

جلسه با طرح تعدادی پرسش و درخواست جواب از دانشجویان شروع می شود. برای سهولت کار این پرسشها روی صفحه نمایش نشان داده می شود و چند گزینه ای است. از یک دانشجو خواسته می شود گزینه ای که اکثر دانشجویان با آن موافق هستند را یادداشت کند. در پایان دوباره پاسخ های دانشجویان مرور می شود تا آن را به یاد داشته باشند و در آخر جلسه درسی درباره آنها بحث شود.

جلسه درسی با بحث در خصوص مکاتب فلسفی و تربیتی از قبیل ایده آلیسم و رئالیسم و پراگماتیسم و همچنین پایدارگرایی و اساسگرایی و پیشرفتگرایی و بازسازیگرایی ادامه می یابد. در انتهای جلسه دانشجویان با مرور پاسخ های خود به سوالات ابتدای کلاس، جهت گیری فلسفی خود را به طور کلی شناسایی می کنند.

هفته هشتم

موضوع جلسه: نیازسنجی در برنامه ریزی درسی

شرح فعالیتها:

در این جلسه در خصوص جایگاه نیازسنجی در برنامه ریزی درسی و همچنین مفهوم نیاز و برداشت های مختلف از آن بحث می شود. اصول نیازسنجی نیز با استفاده از مثالهای روشن و ملموس برای دانشجویان شرح داده می شود. دانشجویان بر اساس تجاربی که دارند سعی می کنند مثالها و نمونه هایی ذکر کنند که نشان دهند اصول و مفهوم کلی نیازسنجی را خوب شناخته اند. در پایان از دانشجویان خواسته می شود درباره موضوعی (که مبنای نیازسنجی جلسه بعد است) مطالعه کنند.

هفته نهم

موضوع جلسه: نیازسنجی (فنون)

شرح فعالیتها:

در قالب یک کاربرگ از دانشجویان خواسته می شود فعالیتی را انجام دهند که بیانگر فرایند نیازسنجی بر اساس یکی از تکنیک های نیازسنجی است. برای آن که دانشجویان بتوانند بهتر عمل کنند به صورت گروه کوچک با یکدیگر بحث و تبادل نظر می کنند. معمولاً کلاس به سه یا چهار گروه کوچک (بر اساس تعداد دانشجویان) تقسیم می شود. پس از بحث گروهی، نمایندگان گروه ها در قالب یک گروه جدید تشکیل جلسه می دهند و تبادل نظر می کنند. نتایج این تبادل نظر و بحث توسط یکی از دانشجویان خارج از گروه نهایی یادداشت می شود. در ادامه فرایند نیازسنجی با تکنیک مورد نظر بر اساس آنچه دانشجویان انجام داده اند تشریح می شود و با تکنیک های دیگر مقایسه می شود.

هفته دهم

موضوع جلسه: هدف در برنامه ریزی درسی

شرح فعالیتها:

در خصوص انواع هدفهای برنامه درسی و جایگاه و اهمیت آن در برنامه ریزی درسی برای دانشجویان توضیح داده می شود. از آنجا که دانشجویان باید بتوانند در زمینه هدفهای آموزشی به سایر مجریان برنامه درسی از جمله معلمان مشاوره بدهند از آنها خواسته می شود کاربرگی که در اختیارشان قرار می گیرد به صورت فردی تکمیل کنند. سپس آنها بر اساس دانش و اطلاعاتی که از قبل دارند و همچنین راهنمایی هایی که دریافت می کنند هدفهای آموزشی را بر اساس حیطه و سطح آن شناسایی می کنند. در ادامه دانشجویان با استفاده از برگه ای که در آن پاسخ های صحیح ذکر شده است به خودارزیابی می پردازند. مواردی که اشکال دارند طرح می شود و دلیل بروز خطای یادگیری مشخص می شود تا اصلاح گردد.

هفته یازدهم

موضوع جلسه: الگوی تعیین هدفهای آموزشی

شرح فعالیتها:

با استفاده از پاورپوینت، الگوی تعیین هدفهای آموزشی برای دانشجویان نمایش داده می شود. آنگاه ابتدا یک توضیح کلی درباره الگو داده می شود تا دانشجویان روابط بین اجزا را بهتر درک کنند. در ادامه هر یک از مولفه های الگو توضیح داده می شود. با طرح پرسشهای متعدد، دانشجویان ترغیب می شوند دانسته های قبلی خود

را به کار گیرند و آنها را به درس جدید مرتبط سازند.

از دانشجویان خواسته می شود الگوی تعیین هدفهای آموزشی را به دیدگاه های برنامه ریزی درسی ربط دهند. این کار، موضوع فعالیت خارج از کلاس آنها خواهد بود و امتیازی برای آنها محسوب می شود. هدف از این کار درک بهتر چگونگی تعیین هدفهای آموزشی در برنامه ریزی درسی و تاثیر دیدگاه های برنامه ریزی درسی بر این فرایند است.

هفته دوازدهم

موضوع جلسه: محتوای برنامه درسی: انتخاب و سازماندهی
شرح فعالیتها:

در خصوص مفهوم محتوای آموزشی و اصول سازمان دهی محتوای برنامه درسی برای دانشجویان توضیحاتی ارائه می شود. سپس انواع و روشهای سازماندهی محتوا برای دانشجویان شرح داده می شود.
با استفاده از شکل ها و چارتهای تصویری، دانشجویان با تفاوت های میان انواع سازماندهی اقصی آشنا می شوند. آنها همچنین مثالهایی از برنامه درسی آموزش عمومی و آموزش عالی ذکر می کنند و نوع سازمان دهی را در آنها شناسایی می کنند.
در ادامه از دانشجویان خواسته می شود با استفاده از کاربرگهایی که در اختیار دارند در قالب گروه های کوچک (۲ الی ۳ نفره) یک نمونه از سازماندهی محتوای برنامه درسی را انجام دهند. در پایان فعالیت های گروه ها توسط مدرس و خود دانشجویان ارزشیابی خواهد شد و در این خصوص بحث و تبادل نظر می شود.

هفته سیزدهم

موضوع جلسه: محتوای برنامه درسی (۲)
شرح فعالیتها:

در این جلسه نیز دانشجویان یکی دیگر از روشهای سازماندهی برنامه درسی را در کلاس درس مورد بحث و گفتگو قرار می دهند. با استفاده از کاربرگی که در اختیار دارند در خصوص سازماندهی برنامه درسی تمرین می کنند. دانشجویان در قالب گروه های کوچک که جلسه قبل تشکیل شده بود این فعالیت را نیز انجام می دهند. دانشجویان باید بتوانند تفاوتهای ظریف سازماندهی به شیوه بین رشته ای و چندرشته ای را شناسایی کنند و آن را در تمرین و فعالیت خود نشان دهند.
در انتها دانشجویان درباره دستاوردها و نتایج خود بحث و تبادل نظر می کنند. فعالیت انجام شده بخشی از نمره ارزشیابی دانشجویان خواهد بود.

هفته چهاردهم

موضوع جلسه: اجرای برنامه درسی
شرح فعالیتها:

در این جلسه در خصوص اهمیت اجرای برنامه درسی و فعالیتهای مهم در این مرحله از برنامه ریزی درسی بحث و گفتگو می شود.
مهمترین مباحث این درس عبارتند از:

- عوامل موثر بر اجرای برنامه درسی (اشاره به الگوی تغییر آموزشی فولن و اجزای آن)
- افراد دخیل و اثرگذار در اجرای برنامه درسی
- انواع و روشهای اجرای برنامه درسی
- راهکارهای اجرای موثر برنامه درسی

دانشجویان نظرات و مثالهای خود را بیان می کنند و مباحث به صورت مستقیم به آنها تدریس می شود.

هفته پانزدهم

موضوع جلسه: ارزشیابی برنامه درسی

شرح فعالیتها:

در این جلسه درباره اهمیت و ضرورت ارزشیابی در برنامه درسی برای دانشجویان بحث می شود. انواع ارزشیابی در برنامه درسی نیز مورد بحث قرار می گیرد.

دانشجویان در خصوص مفاهیم مهمی از جمله ارزشیابی تکوینی، ارزشیابی تراکمی، ارزشیابی توصیفی، ارزشیابی عناصر مختلف برنامه درسی، الگوهای ارزشیابی برنامه درسی و نظایر آن آموزش می بینند.

با توجه به این که دانشجویان در ترم های آینده درس تخصصی با عنوان اصول و روشهای ارزشیابی در برنامه درسی دارند در این جلسه مباحث مقدماتی مطرح می شود تا برای آن درس آمادگی اولیه داشته باشند.

از دانشجویان خواسته می شود با مراجعه به اسنادی نظیر برنامه درسی ملی و همچنین راهنمای برنامه درسی دروس مختلف از قبیل ریاضی و علوم و ادبیات و ... مباحث مربوط به ارزشیابی برنامه درسی را دنبال کنند و آموخته های خود را تثبیت کنند.

هفته شانزدهم

موضوع جلسه: جمع بندی و مرور درس

شرح فعالیتها:

در این جلسه مروری کلی بر فعالیتهای انجام شده در طول ترم و مباحث اصلی درس خواهد شد. چنانچه دانشجویان در زمینه هایی نیاز به مطالعه بیشتر دارند برای آنها منابع مناسب و مرتبط معرفی می شود. اشکالات و سوالات آنها نیز مورد بررسی قرار می گیرد.

همچنین در این جلسه در خصوص شیوه ارزشیابی پایانی جمع بندی می شود.